

Х. АМБРОЗИЙ

Амброзий, виден църковен писател и теоретик, е роден в Трир, около 340 г. Той произхождал от знатно семейство и получил много добро образование в Рим. Амброзий е играл важна политическа роля. В 369 г. бил назначен за управител на провинция Лигурия. В 374 г. бил избран за епископ и като такъв водил решителна борба против арианството. За отбелязване е също, че той ревностно се грижел за независимостта на църквата от светската власт.

Писателската му дейност, която е широка и многостранна, спада към периода 377—396 г. За историята на балканските земи обаче имат значение някои сведения от съчиненията му *De officiis ministrorum* — в три книги, *De fide ad Gratianum Augustum* — в пет книги и *Epistolae* — всичко 91 писма. Тия данни отразяват състоянието в Тракия и Илирик по време на готските нашествия в периода 376—382 г.

ИЗДАНИЯ: *Ambrosii De officiis ministrorum libri III*, Migne, PL XVI (1880), кол. 26—194. *De fide ad Gratianum Augustum libri V*, кол. 549—726. *Epistolarum classis I et II*, кол. 913—1342.

КНИЖНИНА: *Jülicher, Ambrosius*, PWRE I, 1896, кол. 1812—1814. — *W. S. Teuffel's Geschichte der römischen Literatur*, bearb. von W. Kroll und F. Skutsch, III Bd., VI Aufl., Leipzig—Berlin 1913, стр. 318—328. — *J. Palanque, Saint Ambroise et l'empire Romain*, Paris 1933.

SANCTI AMBROSII

АМБРОЗИЙ

A. DE OFFICIIS MINISTRORUM

A. ЗА ЗАДЪЛЖЕНИЯТА НА СЛУЖИТЕЛИТЕ

1. Captivi in Thracia Illyricoque redimuntur

1. Откупване на пленени хора в Тракия и Илирик

I. 15, 70. Summa etiam liberalitas, captos redimere, eripere ex hostium manibus, subtrahere neci homines, et maxime feminas turpitudini, reddere parentibus liberos, parentes liberis, cives patriae restituere. Nota sunt haec nimis Illyrici vastitate et

I. 15, 70. Най-възвишена щедрост е да се откупват пленниците — да се спасят от ръцете на неприятеля, да се изтръгват хората от насилствена смърт, и най-вече жените от опозоряване, да се връщат децата на родителите им и ро-

Thraciae: quanti ubique venales erant toto captivi orbe, quos si revoces, unius provinciae numerum explere non possint! Fuerunt tamen qui et quos Ecclesiae redemerunt, in servitutem revocare vellent, ipsa graviolem captivitate, qui inviderent alienam misericordiam.

I. 15, 71. Praecipua est igitur liberalitas, redimere captivos, et maxime ab hoste barbaro, qui nihil deferat humanitatis ad misericordiam, nisi quod avaritia reservaverit ad redemptionem: aes alienum subire, si debitor solvendo non sit, atque arctetur ad solutionem, quae sit iure debita, et inopia destituta; enutrire parvulos, pupillos tueri. (§§ 86—87, col. 129 A, B).

B. DE FIDE

2. *De Gothorum per limitem Danubianum motibus*

III. 16, 140. Non libet confessorum neces, tormenta, exsilia recordari, impiorum sacerdotia, proditorum mupera. Nonne de Thraciae partibus per Ripensem Daciam et Mysiam, omnemque Valeriam Panponiorum, totum illum limitem sacrilegis pariter vocibus et Barbaricis motibus audivimus inhorrentem? Quid poterat nobis vicina

дителите на техните деца, да се възвръщат гражданите на родината им.¹ Всичко това е твърде добре известно от опустошаването на Илирик и Тракия.² Ако биха се събрали на едно място всички пленници, които се продават навсякъде по целия свят, те не биха могли да изпълнят броя на пленените в една от тия провинции. Имаше все пак и такива хора, които ненавиждаха чуждото милосърдие и желяеха да обърнат в робство, по-тежко от самото пленничество. ония, които църквите откупиха.

I. 15, 71. И така особено ценна е щедростта да се откупуват пленници, и най-вече от неприятел-варварин, когато никаква човещина не подтиква към милосърдие, а само алчността да получи откуп за пленниците; да поемаш чужди дългове, когато длъжникът не е в състояние да плаща и е затруднен да плати това, което дължи по закон и което е пренебрегнал поради беднота; да отхраниш малки деца и да отгледаш сираци.

B. ЗА ВЯРАТА

2. *Движенията на готите по Дунавския лимес*

III. 16, 140. Не е приятно да си спомняме за убийствата, изтезанията и заточенията на християните, за заемането на свещенически сан от безбожни хора, за службите, изпълнявани от вероотстъпници.³ Не чухме ли ние, че е настръхнал от нечестиви гласове⁴ и същевременно от варварски движения⁵ целият онзи лимес⁶, който почва от пределите на Тракия⁷ и минава през Крайбрежна Дакия⁸ и Мизия⁹ и през цялата Панонска Валерия? Какво можеше да ни докара това толкова гибелно съседство?¹⁰

¹ Амброзий има пред вид дейността на християнската черква за откупване пленниците.

² Това са последиците от готските нашествия от 70—80-те години на IV в. в балканските земи. ³ Авторът наемква за борбите между арианите и представителите на официалното християнство. Той има пред вид времето на имп. Валент (364—378), който бил арианин и закрилял арианството. Вж. тук, стр. 111, бел 7. ⁴ Под нечестиви гласове Амброзий разбира богослужението на арианите. Техният брой в балканските земи се бил чувствително увеличил поради преселените се през тия години готи, които изповядвали арианството.

⁵ Тази част от съчинението, от което тук се дава откъс, съставена през 379—381 г., е написана под непосредственото впечатление на готските нашествия в балканските земи. ⁶ Амброзий има пред вид Долнодунавския и Среднодунавския лимес — от делтата на Дунав до унгарската равнина. ⁷ Вж. тук, стр. 71, бел. 2. ⁸ Лимесът на провинция Крайбрежна Дакия почвал от устието на р. Вит и стигал докъм Железните врата. ⁹ Под Мизия Амброзий има пред вид провинция Горна Мизия. ¹⁰ Сиреч съседството между готите и империята.

tam feralis invehere? aut quemadmodum res Romana tali tuta poterat esse custodia? (§ 496, col. 613 A).

И по какъв начин можеше римската държава да бъде защитена при такава охрана?

C. EPISTOLAE

C. ПИСМА

3. *De Anemio episcopo Sirmiensi*

8, 16. Anemius episcopus dixit: „Caput Illyrici non nisi civitas est Sirmiensis: ego igitur episcopus illius civitatis sum“. (§ 790, col. 960 B).

8, 76. Episcoporum et presbyterorum qui consilio interfuerunt, nomina. — — — Anemius episcopus Sirmiensis Illyrici. (§ 805, col. 979 A).

4. *De Auxentio episcopo Scythiae*

21, 22. Ergo Auxentius eicitur, Mercurinus excluditur. Unum portentum est, duo nomina. Etenim ne cognosceretur qui esset, mutavit sibi vocabulum; ut quia hic fuerat Auxentius episcopus Arianus, ad decipiendam plebem, quam ille tenuerat, se vocaret Auxentium. Mutavit ergo vocabulum, sed perfidiam non mutavit: exiit lupum, sed induit lupum. Nihil prodest quod mutavit nomen; quid sit agnoscitur. Alius in Scythiae partibus dicebatur, alius hic vocatur: nomina pro regionibus habet. Habet ergo iam duo nomina; et si hinc alio perrexerit, habebit et tertium. Quomodo enim patietur ut maneat ei vocabulum ad tanti sceleris indicium. Minora fecit in Scythia; et ita erubuit, ut mutaret vocabulum: sceleratiora hic ausus est; et vollet, quocumque perrexerit, nomine suo prodire? (§ 869, col. 1056 B, C).

3. *Анемий — епископ на Сирмиум*

8, 16. Епископът Анемий¹ каза: „Главен град на Илирик не може да бъде друг град освен Сирмиум.² Аз съм епископът на този град.“

8,76. Имената на епископите и свещениците, които участвуват в събора³. — — — Анемий, епископ на Сирмиум в Илирик.

4. *Авксентий — епископ в Скития*

21, 22. И тъй Авксентий се отстранява, Меркурин⁴ се изключва. Едно чудовище с две имена. И за да не се узнае кой е, той си промени името. Понеже тук⁵ преди е имало ариански епископ под името Авксентий, той се нарече Авксентий⁶, за да измами народа, който му бе поверен. Промени си, прочее, името, но вероломството си не промени: свали вълчата кожа, но надена пак вълча кожа. Никаква полза от това, че промени името си; познават го кой е. По един начин се наричаше⁷ в пределите на Скития, а по друг начин се назовава тук — има различни имена според различните области. И тъй, той вече има две имена; ако ли пък оттук отиде на друго място, и трето име ще има. Та как ще понесе той да му остане същото име като доказателство за толкова голямото му престъпление? В Скития той извърши по-малки престъпления и така се изчерви, че промени името си; тук пък се одързости на по-големи престъпления. И ще поиска ли той, където и да отиде, да се издаде с името си?

¹ Анемий бил епископ в Сирмиум през 381 г. ² Вж. стр. 106, бел. 3. ³ Това е известният събор в град Аквилея, свикан на 3. IX. 381 г. и изиграл важна роля в борбата против арианството. Двигателят и душата на този събор бил Амброзий, тогава епископ на Медиоланум, дн. Милано. Чрез своите действия Амброзий нанесъл решителен удар на арианството в западната част на империята. Срв. Stein, Geschichte I, стр. 307—308. ⁴ Меркурин е арианин, епископ в Медиоланум в 385 г. Той взел името на своя предшественик Авксентий, епископ в 374 г. Меркурин (Авксентий) идва в Медиоланум през 383 г. Според този пасаж дотогава е бил епископ на Дуросторум. Този Авксентий се е намирал в тесни приятелски връзки с известния готски епископ Вулфила. Изгонен от източната част на империята от страна на Теодосий I, Авксентий намерил убежище при императрица Юстина, която закриляла арианството. Повечето изследвачи смятат споменатите лица за едно и също лице. За Меркурин и отношението му към Авксентий вж. Ensslin, Mercurinus: PWRE XV, кол. 974—975; Valentinianus II: PWRE VII A, кол. 2215, 2218 сл. Откъсът, даден тук, е момент от острата борба на Амброзий против неговите ариански противници. ⁵ Сиреч в Медиоланум. Вж. предишната бележка. ⁶ Всички издатели предлагат Меркурин, а във всички ръкописи стои Auxentius. Според смисъла правилно е четенето Auxentius. ⁷ Намек за Авксентий, когато е бил епископ в Дуросторум (380—381).